

Elżbieta Kuczmarska¹
jmjmartyna@gmail.com
Katolicki Uniwersytet Lubelski
ORCID: 0000-0001-7811-5906

Katolicy rozwiedzeni żyjący w nowych związkach wobec duszpasterstwa więzi

Divorced Catholics Living in New Relationships
Towards the Pastoral Care of Bonds

Cytacja: Kuczmarska E., *Katolicy rozwiedzeni żyjący w nowych związkach wobec duszpasterstwa więzi*, Nurt SVD, t. 149, nr 1, 2021, s. 230-246.

Streszczenie

Więź miłości małżeńskiej jest szczególną relacją międzyosobową. Współczesne małżeństwa i pary doświadczają wielu zewnętrznych i wewnętrznych trudności w tworzeniu i umacnianiu więzi miłości, dlatego potrzebują one wsparcia. Odpowiedzią Kościoła na to wyzwanie jest zainspirowane przez papieża Franciszka duszpasterstwo więzi. Podobnie jak małżonkowie, także pary katolików rozwiedzionych będących w nieuregulowanych sytuacjach małżeńskich potrzebują duszpasterskiego wsparcia ich więzi ze względu na dobro ich związku oraz w trosce o dobro wychowywanych dzieci. Artykuł podejmuje problem duszpasterskiego towarzyszenia parom żyjącym w sytuacjach nieuregulowanych w umacnianiu ich więzi. Postawiony problem rozwiązuje trój etapowo. Zawiera wskazania Kościoła dotyczące duszpasterstwa więzi, ukazuje oczekiwania osób żyjących w małżeńskich sytuacjach nieregularnych na podstawie badań empirycznych oraz formułuje wnioski pastoralne.

Słowa kluczowe: więź miłości małżeńskiej, katolicy rozwiedzeni, nieuregulowane sytuacje małżeńskie, duszpasterskie towarzyszenie, duszpasterstwo więzi.

¹ Siostra mgr lic. Elżbieta Kuczmarska, doktorantka Specjalności Duszpasterstwo rodzin (rok III), Instytut Nauk Teologicznych, Wydział Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II.

Abstract

The bond of conjugal love is a special interpersonal relationship. Today's married couples experience many external and internal difficulties in creating and strengthening a bond of love and therefore they need support. The Church's response to this challenge is the ministry of bonds inspired by Pope Francis. Like spouses, also couples of divorced Catholics who are in unregulated marital situations, need pastoral support for their bonds, for the good of their relationship and for the well-being of their children. The article deals with the problem of pastoral accompaniment to couples living in unregulated situations in strengthening their bonds. The problem is solved in three steps. It contains the guidelines of the Church regarding the pastoral care of bonds, shows the expectations of people living in irregular marital situations on the basis of empirical research and formulates pastoral conclusions.

Keywords: the bond of marital love, divorced Catholics, unregulated marital situations, pastoral accompaniment, pastoral care of bonds.

Wstęp

Małżeństwo i rodzina jest niezaprzeczalnie darem Boga ofiarowanym człowiekowi już w akcie stworzenia (Rdz 1,27-28). Powołanie do głębokiej wspólnoty życia i miłości, wpisane w samą naturę mężczyzny i kobiety, jest pobłogosławione przez Stwórcę. Jednak każdy człowiek doświadcza trudności i zła wokół siebie i w sobie samym. Przejawia się ono także w relacji małżeńskiej poprzez niezgodę, niewierność, wszelkiego rodzaju sytuacje konfliktowe aż po zerwanie więzi miłości małżeńskiej (KKK, nr 1603-1604, 1606).

Współczesne przeobrażenia społeczno-kulturowe negatywnie wpływają na relacje małżeńsko-rodzinne, powodując sytuacje określone jako „kryzys więzi”, „rozpad więzi”, „chore więzi”, „moralny chaos”, „zmierzch rodziny” czy „kryzys rodziny” (Slany, 2013, s. 47). Związek małżeński przez całe życie jest narażony na różnego rodzaju próby, często godzące w trwałość więzi ludzkich i powodujące osłabienie wzajemnego przywiązania oraz poważne trudności. Taka sytuacja nierzadko prowadzi do zachowań naruszających godność i dobro zarówno małżonków, jak i członków rodziny. Coraz częściej zdarza się, że jedno z małżonków rozeznaje wartość „wyższą” w stosunku do samego zobowiązania wierności małżeńskiej, dopuszczając separacje lub rozwód jako jedno z możliwych rozwiązań (PKB, 2019, nr 175; KKK, nr 2383-2385).

Zaistniałe sytuacje wiążą się z ogromnymi dramataми ludzkiemi, niejednokrotnie z tragicznym wyborem bądź skutkami doznanych,

niezawinionych cierpień. Kościół nigdy nie zrezygnował z głoszenia Bożego planu dotyczącego małżeństwa w całej okazałości. Jednak osoby ochrzczone, które rozwiodły się i weszły w nowe związki nie mogą być traktowane tak, jakby były ekskomunikowane, gdyż nadal pozostają członkami Chrystusowego Kościoła (Franciszek, 2016, nr 299; Nadbrzeżny, 2020, s. 60). Papież Franciszek w adhortacji *Amoris laetitia* dostrzega złożoność różnych „nieregularnych” sytuacji, w których znaleźli się chrześcijańscy małżonkowie z powodu swoich słabości i grzechów oraz docenia tych, którzy realizują ideał małżeństwa częściowo i analogicznie, oczekując na dojrzewanie (Franciszek, 2016, nr 76, 292; Nadbrzeżny, 2020, s. 60). Dlatego wzywa Kościół do duszpasterskiego towarzyszenia osobom, które potrzebują pomocy w otwarciu się na Ewangelię małżeństwa z uwzględnieniem całej jej pełni oraz rozwoju obecnych elementów konstruktywnych (Franciszek, 2016, nr 293; Nadbrzeżny, 2020, s. 60).

Jednym z najcenniejszych elementów konstruktywnych w parach żyjących w sytuacjach nieuregulowanych jest wielowymiarowa więź miłości, tworząca klimat domu i umożliwiająca dzieciom integralny rozwój. Papież docenia konkretne przejawy więzi psychoduchowej w tychże parach takie jak: umocnienie się związku wraz z upływem czasu, pojawienie się nowych dzieci, sprawdzona wierność, wielkoduszne poświęcenie, zaangażowanie chrześcijańskie. Podkreśla także, iż często osoby te ze względu na ważne powody (jak wychowanie dzieci) nie mogą aktualnie zmienić swojej obiektywnej sytuacji poprzez rozstanie się (Franciszek, 2016, nr 294, 298), choć nierzadko stopniowo dążą do uregulowania swojej sytuacji. Dlatego ich więź miłości wymaga duszpasterskiego wsparcia. Cierpliwe towarzyszenie i wsparcie duszpasterskie ma na celu nie tylko dobro samych osób tworzących związek oraz wychowywanych dzieci, ale przede wszystkim daje możliwość stopniowego przekształcania związku ku coraz pełniejszej realizacji życia małżeńskiego i rodzinnego zgodnie z Ewangelią. Nadzieję papieża bowiem budzi stale wzrastająca liczba tych, którzy po długim wspólnym pożyciu proszą o sprawowanie sakramentu małżeństwa w Kościele (Franciszek, 2016, nr 293-294).

W niniejszym artykule podjęty został problem troski duszpasterskiej o więź w parach żyjących w sytuacjach nieuregulowanych. Typowe dla teologii praktycznej trój etapowe rozwiązanie postawionego problemu obejmuje ukazanie wskazań Kościoła dotyczących duszpasterskiej troski o więź miłości w parach, prezentację oczekiwań osób żyjących w małżeńskich sytuacjach nieregularnych na podstawie przeprowadzonych badań empirycznych oraz wnioski dla towarzyszenia pastoralnego.

1. Wskazania dotyczące duszpasterskiej troski o więź miłości w parach

Więzi rodzinne zalicza się do najsilniejszych i najbardziej charakterystycznych zjawisk mówiących o tożsamości człowieka (Jagiela, 2007, s. 7). Rodzina według Jana Pawła II to najpierw „dobro bycia razem”, tworzące wspólnotę rodzinną (Jan Paweł II, 2012, s. 29), w której wytwarza się cały zespół międzyosobowych odniesień: oblubieńczość, ojcostwo-macierzyństwo, synostwo i braterstwo (Jan Paweł II, 1981, nr 15). Więzi te określane są mianem komunii rodzinnej, gdzie wzajemna miłość jest ich wspólnym dobrem (Jan Paweł II, 1981, nr 21). Z tego względu papież Franciszek wyraźnie podkreśla rolę duszpasterskiej troski o więzi małżeńsko-rodzinne, twierdząc, że duszpasterstwo narzeczonych i małżeństw zasadniczo powinno być „duszpasterstwem więzi”, służącym dojrzewaniu miłości małżeńskiej i będącym pomocą w przewycięzaniu chwil trudnych (Franciszek, 2016, nr 211).

Więź miłości małżeńskiej stanowi fundament więzi rodzinnych i ma swoje pierwszeństwo przed relacjami rodziców z dziećmi, co wynika z faktu, iż dzięki więzi rodziców dziecko przychodzi na świat. Podstawowym elementem scalającym małżeństwo jest prawidłowa więź miłości łącząca męża i żonę, co ma zasadnicze znaczenie dla jakości funkcjonowania rodziny i sprawia, że każda osoba znajduje w niej swoje miejsce (Błasiak, 2010, s. 132). Więź miłości małżeńskiej podlega ciągłemu rozwojowi i dojrzewaniu. Wymaga ona osiągnięcia dojrzałości przejawiającej się w umiejętności bezinteresownego dawania i brania, akceptacji drugiej osoby, porozumienia, pomocy w rozwoju i realizacji dążeń. Z tego względu domaga się integralnego, osobowego zaangażowania, które umożliwia wzajemne zaufanie (Błasiak, 2010, s. 133).

Czy jednak więź miłości w parach znajdujących się w sytuacjach nieregularnych można porównać z tą realizowaną w małżeństwie? Papież Franciszek rozróżnia sytuacje par żyjących w sytuacjach nieuregulowanych. Przyznaje, że dzisiaj wielu młodych ludzi jest nieufnych wobec małżeństwa instytucjonalnego i dlatego czasem współżyją oni ze sobą, przez długi czas lub całkowicie odkładając przysięgę małżeńską. Są tacy, którzy wielokrotnie zrywają związki, kładąc kres podjętemu zaangażowaniu i nie wywiązując się z zaciągniętej odpowiedzialności. Natomiast inni, zwłaszcza ci, którzy zawarli małżeństwa cywilne, ustabilizowali swoją więź w formie publicznej. Ich związki często charakteryzują się głębokim uczuciem, odpowiedzialnością za rodzinę oraz zdolnością do przewycięzania prób. Z tego względu są one dla duszpasterstwa okazją towarzyszenia w rozwoju duchowym,

ukazywania Bożej pedagogii łaski w ich życiu i pomocy w osiągnięciu pełni planu Boga (Franciszek, 2016, nr 293, 297).

Podobnie jak małżonkowie sakramentalni kroczą oni drogą dojrzewania wzajemnej miłości, co wymaga własnego zaangażowania oraz duszpasterskiego wsparcia. Wzrastanie wzajemnej miłości może dokonywać się poprzez umacnianie przyjaźni w parze. Przyjaźń taką cechuje zaufanie, szacunek, wierność, wzajemność, wczuwanie się w potrzeby drugiego, troska o drugą osobę oraz odpowiedzialność (Franciszek, 2016, nr 123). Namietność obecna w związku powinna być ukierunkowana na jedność coraz mocniejszą i intensywniejszą, nie tylko ze względu warunki do rodzenia dzieci, ale także dla rozwijania, umacniania i dojrzewania wzajemnej miłości (Franciszek, 2016, nr 125; KDK, 1965, nr 50). Także sytuacje trudne przeżywane przez pary żyjące na sposób małżeński nie muszą niszczyć więzi miłości, ale mogą i powinny stawać się okazją rozwoju miłości. Pozwalają bowiem nie tylko dostrzec własne wady, ale uczyć się wzajemnego przebaczenia (Franciszek, 2016, nr 135). Nieocenioną rolę w rozwiązywaniu napotykaných problemów spełnia autentyczny dialog, a zwłaszcza cierpliwe i uważne słuchanie siebie nawzajem (Franciszek, 2016, nr 136-137; Wojciszke, 2020, s. 271). Papież zachęca do znalezienia dla siebie czasu, stworzenia wewnętrznej przestrzeni dialogu oraz uwrażliwia na potrzebę docenienia prawdy drugiej osoby i jej obaw (Franciszek, 2016, nr 138). Dobra komunikacja służy zrozumieniu, utrzymaniu wzajemnej bliskości, zażyłości, intymności oraz zaspokojeniu aktualnych potrzeb, co znacząco wpływa na trwałość związku (Albisetti, 2006, s. 70; Ryś, 1997, s. 46).

Relacja seksualna jest jednym z elementów konstytutywnych więzi miłości małżeńskiej, gdzie mężczyzna i kobieta stają się wzajemnym darem dla siebie (Hildebrand, 2017, s. 33). Współżycie seksualne służy budowaniu komunii międzyosobowej, gdyż umożliwia głębokie komunikowanie drugiej osobie siebie jako mężczyzny lub kobiety oraz wzajemnej fascynacji odmiennością (Franciszek, 2016, nr 155; Ryś, 1997, s. 49). Seksualność jest wspaniałym darem Boga dla jego stworzeń i językiem interpersonalnym, domagającym się traktowania drugiej osoby z szacunkiem dla jej świętej i nienaruszalnej wartości (Franciszek, 2016, nr 150-152). Doświadczenie to jest szczególnie ważne, a zarazem trudne dla par w sytuacjach nieuregulowanych, gdyż podejmowane przez nie współżycie uznaje się za stan publicznego i trwałego cudzołóstwa (KKK, nr 2384). Z tego względu warunkiem ich dostępu do sakramentów pokuty i Eucharystii był uwarunkowany zobowiązaniem się do życia we wstrzemięźliwości seksualnej, jak przyjaciele, jak

brat i siostra. Warto zachęcać osoby pragnące życia sakramentalnego do przyjęcia takiej postawy (Benedykt XVI, 2007, nr 29; Glombik i in., 2020, s. 96). W nauczaniu papieża Franciszka znajdujemy jednak cenne odwołanie się do Soboru Watykańskiego II dotyczące niebezpieczeństwa, jakie niesie z sobą dla małżonków oraz ich potomstwa przerwanie intymnego pożycia. Papież odnosi to niebezpieczeństwo właśnie do życia par w sytuacjach nieuregulowanych, które z powodu różnych uwarunkowań i ograniczeń często nie są w stanie podjąć postanowienia powstrzymania się od aktów właściwych małżonkom (KDK, 1965, nr 51; Jan Paweł II, 1981, nr 84; Franciszek, 2016, nr 298). Fakt ten nie zamyka tym osobom możliwości korzystania z towarzyszenia i rozeznawania duszpasterskiego (Goleń, 2018a, s. 462-463).

W trosce o więź miłości w parze kluczową rolę odgrywa osobiste zaangażowanie mężczyzny i kobiety. Jednocześnie dla ludzi wierzących ważną rolę może odgrywać duszpasterskie wsparcie Kościoła. Deficyty działalności pastoralnej pozbawiają bowiem wielu katolików żyjących w sytuacjach nieregularnych właściwej perspektywy religijnej i pozostawiają ich samych z przeżywanymi trudnościami (Franciszek, 2016, nr 36-37; Goleń, 2018, s. 107). Towarzyszenie duszpasterskie pomaga im pamiętać, że jako ochrzczeni uczestniczą w nieskończonej miłości, którą jest Duch Święty i w Nim mogą znajdować wsparcie i umocnienie. Rozwój więzi miłości małżeńskiej dokonuje się bowiem poprzez możliwe w danej sytuacji otwieranie się i odpowiedź na łaskę Bożą, co owocuje w ich życiu hojnością, delikatnością oraz wielodusznością aktów miłości (Franciszek, 2016, nr 134). Z tego względu w duszpasterskim towarzyszeniu parom w sytuacjach nieregularnych należy pomagać dostrzegać Boga w ich miłości (Glombik i in., 2020, s. 137). Jednocześnie warto pozytywnie ukazywać im małżeństwo sakramentalne, do którego – jako związek mężczyzny i kobiety – nierzadko dążą i którego źródłem jest Bóg. Warto podkreślać, że tylko dzięki miłości Boga ich życie małżeńskie może osiągnąć swoją pełnię. Pomocne wydaje się przypominanie, że Bóg jest z nimi i w sposób nieprzerwany udziela im łaski potrzebnej dla realizacji swego powołania i misji (Franciszek, 2016, nr 121, 134; Goleń, 2018b, s. 108). Interesujące wydaje się jednak poznanie przekonań samych katolików żyjących w sytuacjach nieuregulowanych oraz ich oczekiwań wobec duszpasterskiego towarzyszenia.

2. Badana grupa i przebieg badań

To, czego oczekują wobec duszpasterskiego wsparcia rozwiedzeni i żyjący w nowych związkach małżonkowie, było weryfikowane metodą sondażową. W badaniach został wykorzystany kwestionariusz ankiety skonstruowany w Katedrze Duszpasterstwa Rodzin Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Treści zawarte w poszczególnych pytaniach uzyskano na podstawie wypowiedzi otrzymanych z badań pilotażowych, które przeprowadzono w formie wywiadów z osobami rozwiedzionymi, żyjącymi w nowych związkach. Drugie źródło merytoryczne stanowiły założenia normatywne znajdujące się w nauczaniu współczesnego Kościoła, dotyczące duszpasterskiej troski o osoby i pary żyjące w sytuacjach nieuregulowanych.

Respondenci mieli za zadanie odpowiedzieć na 13 pytań opatrzonych pięciopunktową skalą od 0 do 4 punktów, co pozwalało wskazać stopień akceptacji danego twierdzenia. Na skali przyporządkowano poszczególnym punktom następujące znaczenia: 0 – zdecydowanie nie oczekuję; 1 – w małym stopniu oczekuję; 2 – w średnim stopniu oczekuję; 3 – w dużym stopniu oczekuję i 4 – zdecydowanie, bardzo oczekuję. Kwestionariusz rozesłano do wybranych par drogą internetową, wykorzystując narzędzie Formularze Google.

W obliczeniach statystycznych uzyskanych wyników wykorzystano standardowe metody analizy opisowej i statystycznej. Wyniki zaprezentowano jako: częstość odpowiedzi (% grupy) oraz wielkość grup udzielających odpowiedzi (n z całości grupy badanej). Ze względu na zastosowanie skali porządkowej w zakresie oceny od 0 do 4 dla oceny wyników, wykorzystano również średnią arytmetyczną (M), medianę (Me) oraz odchylenie standardowe (SD). Testy statystyczne wykorzystane do analizy wyników to: test Shapiro-Wilka do oceny zgodności rozkładu do rozkładu normalnego; test Manna-Whitneya (odpowiedni test t Studenta, do porównań 2 grup), którym analizowano zmienne nieposiadające rozkładu zbliżonego do rozkładu normalnego, zastosowany do analizy między grupami oraz test Kruskala-Wallisa (odpowiednik testu ANOVA, do porównań 3 lub większej ilości grup).

Grupę badawczą stanowili katolicy rozwiedzeni żyjący w nowych związkach. Próba badawcza składała się z 124 osób, w tym z 92 kobiet i 32 mężczyzn. Ze względu na wiek respondentów wyróżniono trzy grupy: osoby w wieku do 35 lat (25,81%), osoby w przedziale wiekowym 36-55 lat (43,55%), osoby w wieku 56 lat i więcej (30,65%). Ze względu na wykształcenie respondentów także wyróżniono trzy grupy. Pierwszą stanowiły osoby z wykształceniem

podstawowym, zawodowym, średnim (48,39%). Druga składała się z osób z wykształceniem wyższym humanistycznym (24,0%), a trzecia z osób z wykształceniem wyższym technicznym i wyższym w zakresie nauk ścisłych (27,42%). Ponad połowa respondentów deklaruowała się jako głęboko wierzący i praktykujący (53,0%), a pozostali badani jako wierzący, słabo praktykujący i słabo wierzący (46,77%).

Ze względu na rodzinę pochodzenia wyodrębniono dwie grupy: osoby wychowujące się w rodzinie pełnej (77,0%) oraz osoby wychowujące się w rodzinie, gdzie miał miejsce rozwód, w rodzinie niepełnej czasowo lub w rodzinie stale niepełnej, z jednym rodzicem (22,58). 8,0% badanych małżonków nie miało rodzeństwa, 34,0% posiadało jednego brata lub siostrę, a 58,06% posiadało dwoje i więcej rodzeństwa. Badania przeprowadzono w listopadzie 2020 r. Obliczeń statystycznych dokonano za pomocą pakietu SPSS 14.0PL.

3. Prezentacja wyników badań

W przeprowadzonych badaniach zapytano osoby rozwiedzione żyjące w nowych związkach o oczekiwania względem duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu więzi w parze. Wyniki prezentuje tabela 1.

Wyniki zaprezentowane w tabeli 1. wskazują, że około trzy czwarte katolików rozwiedzionych żyjących w nowych związkach zdecydowanie lub w dużym stopniu oczekuje od duszpasterstwa podkreślenia w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym (80,7%) oraz pomocy we wzajemnym wybaczeniu sobie (72,6%). Około dwie trzecie natomiast podobnie intensywnie oczekuje organizowania warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze (64,5%), pomocy w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej (69,4%), podkreślenia, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń (64,5%), pozytywnego ukazywania sakramentu małżeństwa (64,5%), ukazywania Boga, który ich kocha oraz stworzył z miłości i do miłości (62,9%), prezentowania świadectw małżonków dotyczących wzajemnej troski o siebie w parze (62,9%), pozytywnego ukazywania kobiecości i męskości (61,2%), towarzyszenia duszpasterskiego w kryzysach przeżywanych przez pary (61,2%) oraz ukazywania współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera (59,7%). Połowa badanych oczekuje od duszpasterstwa organizowania grup wsparcia dla par niesakramentalnych (50,0%), natomiast tylko ponad jedna czwarta oczekuje ukazywania wartości życia w czystości – jak brat i siostra (29,1%).

Tabela 1. Liczbowy i procentowy rozkład odpowiedzi respondentów dotyczących oczekiwań wobec duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu więzi w parach.

Oczekuję od duszpasterstwa wsparcia w umacnianiu więzi miłości naszej pary poprzez...		O-0*	O-1	O-2	O-3	O-4	M	SD	Me																																																																																																																																																												
ukazywanie Boga, który nas kocha oraz stworzył z miłości i do miłości	N	14	10	22	24	54	2,76	1,39	3,00																																																																																																																																																												
	%	11,3	8,1	17,7	19,4	43,5				świadczenia małżonków dotyczące wzajemnej troski o siebie w parze	N	16	10	20	22	56	2,74	1,44	3,00	%	12,9	8,1	16,1	17,7	45,2	organizowanie warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze	N	12	12	20	26	54	2,79	1,36	3,00	%	9,7	9,7	16,1	21,0	43,5	ukazywanie wartości życia w czystości – jak brat i siostra	N	46	20	22	10	26	1,60	1,56	1,00	%	37,1	16,1	17,7	8,1	21,0	podkreślanie, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń	N	14	10	20	22	58	2,81	1,40	3,00	%	11,3	8,1	16,1	17,7	46,8	pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	N	16	12	20	22	54	2,69	1,44	3,00	%	12,9	9,7	16,1	17,7	43,5	organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	N	18	14	30	18	44	2,45	1,44	2,50	%	14,5	11,3	24,2	14,5	35,5	podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	N	10	4	10	26	74	3,21	1,23	4,00	%	8,1	3,2	8,1	21,0	59,7	pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5	pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4
świadczenia małżonków dotyczące wzajemnej troski o siebie w parze	N	16	10	20	22	56	2,74	1,44	3,00																																																																																																																																																												
	%	12,9	8,1	16,1	17,7	45,2				organizowanie warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze	N	12	12	20	26	54	2,79	1,36	3,00	%	9,7	9,7	16,1	21,0	43,5	ukazywanie wartości życia w czystości – jak brat i siostra	N	46	20	22	10	26	1,60	1,56	1,00	%	37,1	16,1	17,7	8,1	21,0	podkreślanie, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń	N	14	10	20	22	58	2,81	1,40	3,00	%	11,3	8,1	16,1	17,7	46,8	pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	N	16	12	20	22	54	2,69	1,44	3,00	%	12,9	9,7	16,1	17,7	43,5	organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	N	18	14	30	18	44	2,45	1,44	2,50	%	14,5	11,3	24,2	14,5	35,5	podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	N	10	4	10	26	74	3,21	1,23	4,00	%	8,1	3,2	8,1	21,0	59,7	pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5	pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8												
organizowanie warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze	N	12	12	20	26	54	2,79	1,36	3,00																																																																																																																																																												
	%	9,7	9,7	16,1	21,0	43,5				ukazywanie wartości życia w czystości – jak brat i siostra	N	46	20	22	10	26	1,60	1,56	1,00	%	37,1	16,1	17,7	8,1	21,0	podkreślanie, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń	N	14	10	20	22	58	2,81	1,40	3,00	%	11,3	8,1	16,1	17,7	46,8	pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	N	16	12	20	22	54	2,69	1,44	3,00	%	12,9	9,7	16,1	17,7	43,5	organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	N	18	14	30	18	44	2,45	1,44	2,50	%	14,5	11,3	24,2	14,5	35,5	podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	N	10	4	10	26	74	3,21	1,23	4,00	%	8,1	3,2	8,1	21,0	59,7	pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5	pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																												
ukazywanie wartości życia w czystości – jak brat i siostra	N	46	20	22	10	26	1,60	1,56	1,00																																																																																																																																																												
	%	37,1	16,1	17,7	8,1	21,0				podkreślanie, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń	N	14	10	20	22	58	2,81	1,40	3,00	%	11,3	8,1	16,1	17,7	46,8	pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	N	16	12	20	22	54	2,69	1,44	3,00	%	12,9	9,7	16,1	17,7	43,5	organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	N	18	14	30	18	44	2,45	1,44	2,50	%	14,5	11,3	24,2	14,5	35,5	podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	N	10	4	10	26	74	3,21	1,23	4,00	%	8,1	3,2	8,1	21,0	59,7	pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5	pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																																												
podkreślanie, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń	N	14	10	20	22	58	2,81	1,40	3,00																																																																																																																																																												
	%	11,3	8,1	16,1	17,7	46,8				pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	N	16	12	20	22	54	2,69	1,44	3,00	%	12,9	9,7	16,1	17,7	43,5	organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	N	18	14	30	18	44	2,45	1,44	2,50	%	14,5	11,3	24,2	14,5	35,5	podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	N	10	4	10	26	74	3,21	1,23	4,00	%	8,1	3,2	8,1	21,0	59,7	pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5	pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																																																												
pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	N	16	12	20	22	54	2,69	1,44	3,00																																																																																																																																																												
	%	12,9	9,7	16,1	17,7	43,5				organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	N	18	14	30	18	44	2,45	1,44	2,50	%	14,5	11,3	24,2	14,5	35,5	podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	N	10	4	10	26	74	3,21	1,23	4,00	%	8,1	3,2	8,1	21,0	59,7	pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5	pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																																																																												
organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	N	18	14	30	18	44	2,45	1,44	2,50																																																																																																																																																												
	%	14,5	11,3	24,2	14,5	35,5				podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	N	10	4	10	26	74	3,21	1,23	4,00	%	8,1	3,2	8,1	21,0	59,7	pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5	pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																																																																																												
podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	N	10	4	10	26	74	3,21	1,23	4,00																																																																																																																																																												
	%	8,1	3,2	8,1	21,0	59,7				pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5	pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																																																																																																												
pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	N	12	10	22	26	54	2,81	1,34	3,00																																																																																																																																																												
	%	9,7	8,1	17,7	21,0	43,5				pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8	ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																																																																																																																												
pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	N	10	8	20	28	58	2,94	1,28	3,00																																																																																																																																																												
	%	8,1	6,5	16,1	22,6	46,8				ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																																																																																																																																												
ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	N	24	10	16	16	58	2,60	1,59	3,00																																																																																																																																																												
	%	19,4	8,1	12,9	12,9	46,8																																																																																																																																																															

Oczekuję od duszpasterstwa wsparcia w umacnianiu więzi miłości naszej pary poprzez...		O-0*	O-1	O-2	O-3	O-4	M	SD	Me
pomoc we wzajemnym wybaczeniu sobie	N	12	12	10	26	64	2,95	1,37	4,00
	%	9,7	9,7	8,1	21,0	51,6			
towarzyszenie duszpasterskie w kryzysach przeżywanych przez pary	N	12	14	24	28	46	2,66	1,34	3,00
	%	9,7	11,3	19,4	22,6	37,1			

*Oznaczenia: M - średnia, SD - odchylenie standardowe; Me - mediana; 0 - zdecydowanie nie oczekuję; 1 - w małym stopniu oczekuję; 2 - w średnim stopniu oczekuję; 3 - w dużym stopniu oczekuję; 4 - zdecydowanie, bardzo oczekuję.

Jednocześnie warto zauważyć, że najwyższy odsetek respondentów zdecydowanie nie oczekuje lub tylko w małym stopniu oczekuje ukazywania wartości życia w czystości - jak brat i siostra (53,2%). Znaczny procent nie oczekuje natomiast ukazywania współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera (27,5%), organizowania grup wsparcia dla par niesakramentalnych (25,8%), pozytywnego ukazywania kobiecości i męskości (22,5%), świadectw małżonków dotyczących wzajemnej troski o siebie w parze (21,0%), towarzyszenia duszpasterskiego w kryzysach przeżywanych przez pary (21,0%), organizowania warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze (19,4%) oraz innych form wsparcia wzajemnej więzi miłości.

W toku analiz uwzględniono oddziaływanie zmiennych niezależnych na odpowiedzi respondentów dotyczące ich oczekiwań względem duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu więzi miłości w parach. Zmienna płci nie różnicowała w sposób istotny statystycznie wyników badań, natomiast zróżnicowanie takie wystąpiło dla zmiennej wieku. Porównania dokonano za pomocą testu Kruskala-Wallis. Wyniki prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Oczekiwania duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu więzi miłości w parach a wiek respondentów.

Oczekuję od duszpasterstwa wsparcia w umacnianiu więzi miłości naszej pary poprzez...	26-35 lat (n=32)		36-55 lat (n=54)		56 i więcej lat (n=38)		dM	H	p
	M*	SD	M	SD	M	SD			
Wynik sumaryczny	66,23	29,01	61,68	31,25	76,21	21,58	14,53	4,377	0,112
Wyniki szczegółowe									
organizowanie warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze	2,69	1,51	2,37	1,40	3,47	0,76	1,10	14,665	0,001
organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	2,06	1,16	2,30	1,55	3,00	1,36	0,94	10,157	0,006
pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	2,75	1,27	2,74	1,36	3,37	1,05	0,63	7,137	0,028
pomoc we wzajemnym wybaczeniu sobie	2,75	1,32	2,67	1,50	3,53	1,01	0,86	11,311	0,003
towarzystwo duszpasterskie w kryzysach przeżywanych przez pary	2,75	1,22	2,22	1,38	3,21	1,17	0,99	13,241	0,001

*Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe; dM – różnice między średnimi, H – Wynik testu Kruskala-Wallisa, p – poziom istotności.

Na podstawie wyników zawartych w tabeli 2. można stwierdzić występowanie pięciu wyników zawierających różnice istotne statystycznie. Wraz ze wzrostem wieku respondentów częstsze są ich oczekiwania związane z organizowaniem warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze ($p=0,001$), towarzyszeniem duszpasterskim w kryzysach przeżywanych przez pary ($p=0,001$), organizowaniem grup wsparcia dla par niesakramentalnych ($p=0,006$), pomocą we wzajemnym wybaczeniu sobie ($p=0,003$) oraz pomocą w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej ($p=0,028$).

Następnie sprawdzono oddziaływanie zmiennej wykształcenia na odpowiedzi badanych dotyczące oczekiwań względem duszpasterstwa więzi. Porównania dokonano za pomocą testu Kruskala-Wallisa. Wyniki prezentuje tabela 3.

Tabela 3. Oczekiwania duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu więzi miłości w parach a wykształcenie respondentów.

Oczekuję od duszpasterstwa wsparcia w umacnianiu więzi miłości naszej pary poprzez ...	PZŚ (n=60)		WH (n=30)		WTŚ (n=34)		dM	H	p
	M*	SD	M	SD	M	SD			
Wynik sumaryczny	76,79	21,43	57,44	26,42	59,28	35,68	19,36	12,13	0,002
Wyniki szczegółowe									
świadczenia małżonków dotyczące wzajemnej troski o siebie w parze	3,10	1,17	2,33	1,37	2,47	1,74	0,77	6,945	0,031
organizowanie warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze	3,17	1,01	2,40	1,38	2,47	1,67	0,77	6,998	0,030
ukazywanie wartości życia w czystości – jak brat i siostra	2,07	1,67	0,53	0,82	1,71	1,43	1,53	19,245	<0,001
podkreślanie, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń	3,27	0,94	2,13	1,57	2,59	1,64	1,13	10,312	0,006
pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	3,03	1,26	2,20	1,40	2,53	1,64	0,83	7,131	0,028
organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	2,87	1,13	2,20	1,63	1,94	1,58	0,93	8,476	0,014
ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera	3,03	1,44	2,27	1,55	2,12	1,70	0,92	9,218	0,010
pomoc we wzajemnym wybaczeniu sobie	3,47	0,89	2,67	1,52	2,29	1,59	1,17	16,386	<0,001
towarzyszenie duszpasterskie w kryzysach przeżywanych przez pary	3,17	1,01	2,00	1,39	2,35	1,47	1,17	16,470	<0,001

*Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe; dM – różnice między średnimi, H – Wynik testu Kruskala-Wallisa, p – poziom istotności; PZŚ – podstawowe, zawodowe i średnie; WH – wyższe humanistyczne; WTŚ – wyższe techniczne i wyższe w zakresie nauk ścisłych. Pogrubioną czcionką zaznaczono wyniki zawierające różnice istotne statystycznie.

Z tabeli 3. wynika, że respondenci z wykształceniem podstawowym, zawodowym i średnim częściej oczekują duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu więzi w parach niż badani z wykształceniem wyższym humanistycznym oraz wyższym technicznym i w zakresie nauk ścisłych. Grupa respondentów z wykształceniem podstawowym, zawodowym i średnim istotnie częściej oczekuje od duszpasterstwa ukazywania wartości życia w czystości – jak brat i siostra ($p < 0,001$), towarzyszenia duszpasterskiego w kryzysach przeżywanych przez pary ($p < 0,001$), pomocy we wzajemnym wybaczeniu sobie ($p < 0,001$), obecności świadectw małżonków dotyczących wzajemnej troski o siebie w parze ($p = 0,031$), organizowania warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze ($p = 0,030$), podkreślania, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń ($p = 0,006$), ukazywania współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera ($p = 0,010$), organizowania grup wsparcia dla par niesakramentalnych ($p = 0,014$) oraz pozytywnego ukazywania kobiecości i męskości ($p = 0,028$).

W dalszej kolejności zweryfikowano wpływ zmiennej stosunku do wiary na odpowiedzi respondentów dotyczące oczekiwań duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu więzi miłości w parach. Porównania dokonano za pomocą testu Manna-Whitneya. Wyniki zestawiono w tabeli 4.

Tabela 4. Oczekiwanie duszpasterskiego wsparcia w umacnianiu więzi miłości w parach a stosunek respondentów do wiary.

Oczekuję od duszpasterstwa wsparcia w umacnianiu więzi miłości naszej pary poprzez ...	GWiP (n=66)		SWiP (n=58)		dM	Z	p
	M*	SD	M	SD			
Wynik sumaryczny	78,61	14,90	54,44	34,38	24,17	3,589	<0,001
Wyniki szczegółowe							
ukazywanie Boga, który nas kocha oraz stworzył z miłości i do miłości	3,30	0,88	2,14	1,58	1,17	4,140	<0,001
świadectwa małżonków dotyczące wzajemnej troski o siebie w parze	3,36	0,92	2,03	1,58	1,33	4,855	<0,001
organizowanie warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze	3,24	0,96	2,28	1,54	0,97	3,572	<0,001

Oczekuję od duszpasterstwa wsparcia w umacnianiu więzi miłości naszej pary poprzez ...	GWiP (n=66)		SWiP (n=58)		dM	Z	p
	M*	SD	M	SD			
ukazywanie wartości życia w czystości – jak brat i siostra	1,85	1,43	1,31	1,66	0,54	2,293	0,022
podkreślanie, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń	3,21	1,07	2,34	1,57	0,87	3,030	0,002
pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości	3,09	1,12	2,24	1,63	0,85	2,893	0,004
organizowanie grup wsparcia dla par niesakramentalnych	3,03	1,12	1,79	1,48	1,24	4,631	<0,001
podkreślanie w kazaniach znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym	3,55	0,75	2,83	1,52	0,72	2,428	0,015
pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa	3,39	0,93	2,14	1,42	1,26	5,146	<0,001
pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej	3,42	0,75	2,38	1,51	1,04	3,913	<0,001
pomoc we wzajemnym wybaczeniu sobie	3,33	0,92	2,52	1,65	0,82	2,494	0,013
towarzyszenie duszpasterskie w kryzysach przeżywanych przez pary	3,21	0,85	2,03	1,51	1,18	4,364	<0,001

*Oznaczenia: M – średnia, SD – odchylenie standardowe; dM – różnice między średnimi, Z – Wynik testu Manna-Whitneya, p – poziom istotności; GWiP – głęboko wierzący i praktykujący; SWiP – słabo wierzący i praktykujący. Pogrubioną czcionką zaznaczono wyniki zawierające różnice istotne statystycznie.

Na podstawie wyników zawartych w tabeli 4. można stwierdzić, że osoby głęboko wierzące i praktykujące częściej (różnice istotne statystycznie) niż osoby słabo wierzące i praktykujące oczekują prawie wszystkich form duszpasterskiego wsparcia więzi miłości w parach.

Zakończenie

Wnioski pastoralne

Na podstawie przedstawionych wyników można sformułować kilka wniosków dla duszpasterskiego towarzyszenia osobom i parom żyjących w nieuregulowanych sytuacjach małżeńskich. 1) Bardzo wysoki odsetek respondentów oczekuje od duszpasterstwa podkreślenia znaczenia wzajemnego szacunku i wsparcia w związku niesakramentalnym oraz pomocy we wzajemnym wybaczeniu sobie. Odpowiedź na to oczekiwanie byłaby możliwa w ramach duszpasterstwa zwyczajnego w każdej parafii. 2) Około dwie trzecie badanych osób żyjących w sytuacjach nieuregulowanych oczekuje form duszpasterskiego wsparcia więzi w parze możliwych do realizowania w parafiach oraz ośrodkach rekolekcyjnych, takich jak: organizowanie warsztatów na temat dialogu i komunikacji w parze; pomoc w umacnianiu miłości wiernej, silnej i trwałej; podkreślenie, że w miłości pary bardzo ważna jest przyjaźń; pozytywne ukazywanie sakramentu małżeństwa; przepowiadanie o Bogu, który ich kocha, stworzył z miłości i do miłości; prezentowanie świadectw małżonków dotyczących wzajemnej troski o siebie w parze; pozytywne ukazywanie kobiecości i męskości; towarzyszenie duszpasterskie w kryzysach przeżywanych przez pary; ukazywanie współżycia seksualnego w parze jako daru Boga i wyrazu miłości względem partnera. 3) Oczekiwania powyższe [p. 1) i 2)] żywią nie tylko respondenci głęboko wierzący i praktykujący, ale także spory odsetek słabo wierzących i słabo praktykujących. Wydaje się zatem, iż spełnianie tych oczekiwań respondentów niesie z sobą szansę podtrzymania wiary i religijności u wierzących i praktykujących oraz jej umacniania u słabo wierzących. 4) Połowa respondentów oczekuje od duszpasterstwa organizowania grup wsparcia dla par niesakramentalnych. Wydaje się jednak, że tej formy oczekują zdecydowanie częściej katolicy głęboko wierzący i praktykujący. Z jednej strony jest ona bowiem szansą uzyskania wsparcia, z drugiej jednak może być ona formą krępującą lub nawet stygmatyzującą, zwłaszcza dla osób luźniej związanych na co dzień z Kościołem. Dlatego należy rozumieć osoby słabiej wierzące i praktykujące, respondentów młodszych wiekiem oraz z wykształceniem wyższym, że niezbyt często reagują entuzjastycznie na tę formę wsparcia. 5) Najbardziej oczekiwaną formą wsparcia duszpasterskiego jest ukazywanie wartości życia w czystości – jak brat i siostra, której dość wyraźnie nie aprobuje ponad połowa respondentów. Wynik ten potwierdza trudności wielu osób dostrzeżone w adhortacji *Amoris laetitia*, że podjęcie tej formy życia może być zbyt trudne, niebezpieczne

dla obecnego związku i zagrażające bezpieczeństwu dzieci (Franciszek, 2016, nr 298; Coccopalmerio 2017, nr 3.4.) lub też niewystarczająco umotywowane i przekonujące jednocześnie dla obydwu osób. 6) Osoby bardziej zaawansowane wiekiem, z wykształceniem najwyżej średnim oraz głęboko wierzące i praktykujące zdecydowanie częściej niż pozostali badani oczekują wskazanych form duszpasterskiego towarzyszenia parom w umacnianiu więzi. Grupy te stanowią bez wątpienia szansę rozwoju duszpasterstwa osób i par w sytuacjach nieuregulowanych.

Duszpasterstwo więzi par w sytuacjach nieregularnych warto koncentrować na powyżej wymienionych, bardzo często aprobowanych przez samych katolików formach towarzyszenia oraz poszukiwaniu nowych. Warto je kierować najpierw do osób częściej i silniej go oczekujących, czyli bardziej zaawansowanych wiekiem, osób z wykształceniem średnim oraz głęboko wierzących i praktykujących. Chociaż praca z tymi grupami stwarza większą szansę na rozwój i upowszechnienie duszpasterskiego towarzyszenia parom, to badania pokazały także, iż towarzyszeniem tym zainteresowany jest znaczny odsetek młodszych badanych, osób z wykształceniem wyższym oraz słabo wierzących i praktykujących żyjących w sytuacjach nieuregulowanych.

Lista skrótów

KDK	<i>Konstytucja Gaudium et spes</i>
KKK	<i>Katechizm Kościoła Katolickiego</i>
PKB	<i>Papieska Komisja Biblijna</i>

Bibliografia

- Albisetti V., 2006, *Terapia miłości małżeńskiej*, Jedność, Kielce.
- Benedykt XVI, 2007, Adhortacja *Sacramentum caritatis* [on-line], http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/pl/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20070222_sacramentum-caritatis.pdf [dostęp: 20.12.2020].
- Błasiak A., 2010, *Znaczenie więzi i atmosfery rodzinnej dla funkcjonowania rodziny*, w: Błasiak A., Dybowska E. (red.), *Wybrane zagadnienia pedagogiki*, Wydawnictwo WAM, Kraków, s. 129-142.
- Coccopalmerio F., 2017, *Radość miłości. Przewodnik po ósmym rozdziale adhortacji „Amoris laetitia” papieża Franciszka*, Wydawnictwo Tygodnik Powszechny, Kraków.

- Franciszek, 2016, *Adhortacja Amoris laetitia*, Wydawnictwo M, Kraków.
- Glombik K., Goleń J., Nadbrzeżny A., 2020, *Droga miłości i integracji w adhortacji Amoris laetitia. Perspektywa dogmatyczna, moralna i pastoralna*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin.
- Goleń J., 2018a, *Pastoral Accompaniment for People in Irregular Situations*, in: Goleń J., Kamiński R., Pyżlak G., (eds.), *Catholic Family Ministry. The Scientific Reflection and the Practical Ministry of the Church*, Wydawnictwo KUL, Lublin, p. 453-463.
- Goleń J., 2018b, *The Challenges of Accompanying Families in Light of the Apostolic Exhortation Amoris Laetitia*, *Rocznik Teologii Katolickiej*, vol. 17, no. 1, p. 103-117, doi: 10.15290/rtk.2018.17.1.07.
- Hildebrand D., 2017, *Małżeństwo*, Wydawnictwo „W drodze”, Poznań.
- Jagiela J., 2007, *Relacje w rodzinie a szkoła. Krótki przewodnik psychologiczny*, Wydawnictwo Rubikon, Kraków.
- Jan Paweł II, 1981, *Adhortacja Familiaris consortio*, Wydawnictwo TUM, Wrocław.
- Jan Paweł II, 2012, *Dziesięcioro przykazań*, Wydawnictwo M, Kraków.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, 2002, II wydanie, Pallottinum, Poznań.
- Nadbrzeżny A., 2020, *Sens i wartość sakramentu małżeństwa według adhortacji „Amoris laetitia”*, w: Glombik K., Goleń J., Nadbrzeżny A., *Droga miłosierdzia i integracji w adhortacji „Amoris laetitia”. Perspektywa dogmatyczna, moralna i pastoralna*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin, s. 27-66.
- Papieska Komisja Biblijna, 2019, *Czym jest człowiek? Zarys antropologii biblijnej*, Jedność, Kielce.
- Ryś M., 1997, *Psychologia małżeństwa. Zarys problematyki*, Wydawnictwo „Posłaniec”, Otwock.
- Slany K., 2013, *Ponowoczesne rodziny – konstruowanie więzi i pokrewieństwa* [on-line], https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/12488/slany_ponowoczesne_rodziny_2013.pdf?sequence=1&isAllowed=y [dostęp: 29.11.2020].
- Sobór Watykański II, 1965, *Konstytucja Gaudium et spes*, w: Przybył M. (red.), *Sobór Watykański II – Konstytucje, dekryty, deklaracje*, 2002, nowe tłum., Pallottinum, Poznań.
- Wojciszke B., 2020, *Psychologia miłości*, GWP, Sopot.